

**TRECUTUL ȘI PREZENTUL,
CA LUMI PARALE ÎN ROMANUL CEAȚA,
DE SONIA ELVIREANU**

**PAST AND PRESENT
AS PARALLEL WORLDS IN
SONIA ELVIREANU'S NOVEL CEAȚA**

Dr. Liliana Danciu

CCI "Speculum", "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia
"Dacia" Technological High School, Caransebeș

Abstract: *Sonia Elvireanu has a PhD in Philology, and she is a poet, novelist, critic, essayist, translator, teacher, cultural animator, member of the Romanian Writers' Union. Her work has been awarded both in the country and abroad. Ceața (Iași, Ars Longa Publishing House, 2019) is the author's second novel, after "Metamorfoză", published in 2015, at the same publishing house. The love and life story of two young people from contemporary Poland, Ralf and Fabiana, dramatically intersects with the one lived by some historical-legendary characters living six centuries before, Vlad Țepeș, the voivode of Wallachia, Mrs. Anastasia, his wife, Fabia, a young Polish aristocrat woman from the royal entourage, and Vladislav, the brother of the bloody Wallachian ruler. The historical document and the legendary background are harmonized - poetically, we could say - in order to reveal the living, magmatic essence of events from an immemorial past and to highlight the human dimension of what we call today, from the perspective of the future, history. The barren letter of the dusty chronicles always hides the ever-living spirit of the events experienced by some people in the flesh. In the novelist's opinion, that segment of time, with its people and events, did not die with its passage, but continues to be forever in and through itself, deeply imprinted in the psycho-emotional*

structure of the descendants. Sonia Elvireanu proves an integrative, unitary and totalizing vision on time and humanity, following somewhat the conceptual vein opened by Mihai Eminescu and continued by Mircea Eliade. Past, present and future represent the conventional tripartite division of Time conceived by man in order to be able to more easily understand the whole through the fragment. As Mihai Eminescu stated, the past and the future exist in the human being, but they are confusedly perceived as a dream, being rejected by reason anchored in the present. On the top of the Tatra Mountains (sacred place, where, according to Eliade, man can always meet a god, spirit or ancestor), surrounded by an unnatural fog, Ralf and Fabiana are transported to Wallachia in the fifteenth century, knowing the drama of Vladislav the Monk and Fabia. Modern man must become aware again that he has a destiny that is required to be fulfilled, that his existence is not isolated in time and space, as he is inhabited by the more or less active selves of a past that claims to be a continuous present. Harmoniously integrated, with erudition, we discover intertextual echoes from Dumitru Țepeneag, Vintilă Horia, Mihai Eminescu, Mircea Eliade. The novel is read breathlessly, the rhythm is alert, the narrative plot, dense, and the suspense is masterfully maintained until its open end.

Keywords: the fog; Wallachia; parallel worlds; time; destiny.

Sonia Elvireanu este doctor în Filologie, poetă, romancieră, critic literar, eseistă, traducătoare, profesoară, animator cultural, membră a Uniunii Scriitorilor din România, filiala Alba-Hunedoara. Activitatea ei literară a fost distinsă cu prestigioase premii atât în țară, cât și în străinătate. *Ceața* (Iași, Editura Ars Longa, 2019) este cel de-al doilea roman al autoarei, apărut după *Metamorfoză*, roman publicat în 2015, la aceeași editură. Povestea de dragoste și de viață a doi tineri din Polonia contemporană, Ralf și Fabiana, se intersectează dramatic cu cea trăită de niște personaje istorico-legendare de acum șase secole, Vlad Țepeș, voievodul Valahiei, Doamna Anastasia, soția lui, Fabia, o tânără aristocrată poloneză din anturajul domnesc și Vladislav, fratele necruțătorului domnitor

valah. Documentul istoric și fondul legendar sunt armonizate – poetic, am putea spune – pentru a scoate la iveală esența vie, magmatică a unor întâmplări dintr-un trecut încă viu, ascuns în miezul a ceea ce numim istorie. Cu multă pasiune și într-un proaspăt spirit neoromantic, așa zice, scriitoarea din Alba Iulia evidențiază dimensiunea umană a ceea ce numim astăzi, din perspectiva omului din viitor, cronică sau legendă. Litera neagră a documentelor prăfuite este doar în aparență stearpă, căci ea ascunde întotdeauna spiritul mereu viu al întâmplărilor trăite cândva de niște oameni în carne și oase.

Doar imaginația, fantezia ordonatoare și pasiunea sondării de adâncime a scurtelor consemnări din arhive, specifice sensibilității mereu interogative și neliniștite a scriitorului pot (re)crea o lume demult apusă în negura timpului, oferind omului postmodern un crâmpei autentic din viața celor ce au căpătat, peste timp, statutul de simple figuri istorice. În opinia romancierei, acel segment de timp, cu oamenii și evenimentele lui, nu a murit odată cu trecerea sa, ci continuă să fie pentru totdeauna în și prin ea însăși, „îngropată” adânc în structura psiho-emoțională a urmașilor. Există, însă, locuri unde fragmentele temporale din marele și necuprinsul *puzzle* cronologic se unesc, oferind omului spectacolul inedit al întregului, el însuși trăind concomitent în două lumi, adăpostind în ființa sa două euri, unul ancorat în prezent, celălalt, într-un timp revolut, necunoscut. Cu toate acestea, ființa nu cunoaște nici acea scindare și alienare existențialistă, nici risipirea pascaliană, ci o binecuvântată (re)întregire ontologică într-o entitate care armonizează toate trăirile sufletului (înțeles ca *psyche* junglian), reîncarnat în timp pentru a experimenta mai multe existențe și euri diferite. Apelând la simbolismul eminescian al mării roți a timpului (Ființa, Dumnezeu, Unul, Totul) care, învârtindu-se fără oprire, antrenează, temporar și pur întâmplător, efemerele existențe umane ca insignifiante firice de nisip, putem afirma că în romanul *Ceața* descoperim o reiterare în variantă postmodernă a ideii romantice de prezent

continuu trăit de sufletul uman. Scriitoarea decupează două secțiuni temporale, una din secolul XXI, cealaltă din secolul XVI, pe care le supra-pune, prin apel la traseele existențiale ale celor doi studenți polonezi și ale unor personaje istorice dintr-un alt spațiu cultural și alt timp.

Ca în scrierile lui Mateiu Caragiale aflate „sub pecetea tainei”, romanul Soniei Elvireanu se deschide cu imaginea unei scrisori ce „se odihnea pe masă”, așteptând parcă o „decizie îndelung amânată” (p. 7). O scrisoare și un pariu cvasi-mefistofelic încheiat de Ralf cu Fabiana marchează puternic destinele acestor tineri ai secolului XXI, care, pe vârful unui munte, își vor descoperi niște identități nebănuite, purtate misteric în șuvoiul propriul sânge. Deloc întâmplător, între cei doi tineri se naște o atracție irezistibilă – de neînțeles sau greșit înțeleasă de cerebrala viitoare ingineră –, cauzată de o chemare obscură venită din adâncul sufletului fiecăruia. Tânărul e student la Istorie, fascinat de personalitatea inedită a unui domnitor medieval român, Vlad Țepeș, iar fata, dornică a construi poduri (tot atâtea punți de legătură între oameni și timpuri), se va dovedi purtătoarea unui sânge regal polonez. Tânărul cercetător se va dovedi Alesul merit a-l elibera pe Vladislav Călugărul din capcana non-timpului, în timp ce fata este urmașa Wandei, una dintre nobilele companioane ale Doamnei Anastasia, soția lui Vlad Țepeș. Urmând coordonatele poeticii mateine din prima jumătate a secolului trecut, personajele Soniei Elvireanu certifică faptul că nu documentul arid, cu oamenii prezentului sunt depozitarii tuturor întâmplărilor trecutului. Timpul devine astfel un întreg, un mare Tot unde nimic nu se pierde, ci co-există latent. În sens eliadesc, omul contemporan nu joacă un singur rol, cel de pe scena socială a prezentului, ci și unul sau mai multe de la nivelul abisal al inconștientului, favorizate a țâșni în conștient de anumite condiții (spații marcate sacral: muntele, peștera, lacul, livada).

Portretele celor doi tineri sunt construite în antiteză, dar nu pentru a accentua o opoziție de caracter, ci pentru

a crea o complementaritate posibilă prin echilibrarea și armonia contrariilor: el „avea ceva luminos în privirea catifelată ce se oprise asupra ei” (p. 11), iar ea, „cu tenul catifelat, măsliniu” (p. 10), rece, distantă, cerebrală. În privința marelui împărat creștin Constantin, Sonia Elvireanu preia viziunea mitizantă a cronicilor istorice, unde se reconstituie o figură de-a dreptul exemplară, mitică a unui lider al creștinătății, apelând deopotrivă la izvoarele populare. Proiecția ideală a liderului creștin în imaginarului colectiv este consemnată, pentru că istoria reprezintă nu numai totalitatea faptelor marilor oameni, ci și felul cum acestea au zguduit conștiința contemporanilor lor:

„Oameni povesteau că văzuseră un înger pogorându-se din cer chiar deasupra lui [Împăratul Constantin la căderea Constantinopolului – n.n.], învăluindu-l într-o lumină ciudată, că împăratul se preschimbase chiar sub privirile lor într-o bucată de marmură albă, atât de strălucitoare, încât aproape că îi orbise. Omul de încredere al împăratului, un creștin desăvârșit, reușise să ia corpul de marmură al stăpânului său și să-l îngroape în taină într-o peșteră subterană, aproape de Poarta de Aur a Cetății. La porunca lui Mehmet, turcii săpaseră luni în șir în jurul porților, dar nu reușiseră să dea de urma lui. Pe măsură ce săpau, pământul se crăpa și îi înghițea. Sultanul înțelesese într-un târziu că nu îi este îngăduit să se apropie de un sfânt creștin și renunțase în cele din urmă să-i mai caute trupul” (p. 50).

Aceași metodă este folosită și în construcția profilului uman al domnitorului valah care a îngrozit Occidentul, dar a rămas în conștiința compatrioților și a posterității drept un conducător drept și nemilos care, pentru că „ura răul în țara lui” (p. 51), a stârpit hoția și ticăloșia. Ralf studiază Istoria, dar nu în acel mod detașat, imparțial, pur științific, ci pasional, aplecat cu emoție și dedicație asupra

oamenilor și faptelor acestora. Pe munte, învăluit de ceața trans-portatoare într-un alt timp și o altă lume, Ralf își ascultă intuiția și aceasta îi poartă pașii pe platou, spațiu mioritic de factură mitică, unde oițele albe pasc liniștite într-un peisaj edenic, neapărate de vreun cioban, pentru că nu sunt amenințate de vreun pericol. Totul este imaculat în acest spațiu atât de aproape de cer, încât, întinzând mâna, ai putea atinge stelele Carului Mare: oițele cu lâna strălucitoare ca zăpada, lacul cu transparența-i ireală, stâna cu fruntea în cer.

E acel spațiu genezic din mitologia populară românească în care noaptea nu e atinsă de malefic, iar Dumnezeu pare să păstorească încă turma-i pământeană. Această scenă pare reversul simbolic al celebrei secvențe narative din romanul *Noaptea de Sânziene* al lui Mircea Eliade, în care Dumnezeu, în ipostaza unui păstor bătrân și bolnav, se sprijină de brațul cinstitului Anisie pentru a urca anevoios muntele spre o stână tot mai îndepărtată și inaccesibilă. De aici, întrebarea-obsesie a lui Ștefan Viziru: „Mai e mult până la stână?”. În romanul Soniei Elvireanu, stâna este pe platou, în vârful muntelui, aproape de cer, inaccesibilă muritorilor de rând, deschisă doar cunoașterii intuitive a tânărului pasionat de istoria Țării Românești. Aici îl va cunoaște pe Vladislav Călugărul, un păstor neobișnuit, stăpânul unui străvechi calendar, un individ din altă lume care, fugind de propriu-i destin, devine prizonier în acea spațio-temporalitate sacră suspendată în afara istoriei.

După cei trei ani scurși de la plecarea lui Ralf pe munte, puternic frământată de conștiință, Fabiana pornește în căutarea tânărului în munții Tatra. Acolo, găsește cabana și însemnările tânărului, dar nu și pe acesta. Simbol al unei staze tranzitorii, ceața o învăluie și pe fată, dar nu pentru a o purta spre înalt, ci spre adâncul unei văi misterioase. Deloc întâmplător, triunghiul masculin cu vârful în sus, marcat de ascensiunea bărbatului, se intersectează cu triunghiul feminin cu vârful în jos, urmat simbolic de catabasisul fetei. Acest traseu munte-vale, înalt-adânc

marchează coordonatele unui spațiu mitic, acea matrice stilistică românească trasată de Lucian Blaga pe baza liniei curbe, ascendent descendentă, trasată în *Miorița* de metafora „piciorului de plai” și a „gurii de rai”. Aici îi transportă ceața mistică pe Ralf și Fabiana, în spațiul mitic mioritic, non-temporal în sens istoric, unde nu există identitate socială sau alteritate malefică, ci doar identitatea celestă a sufletului („altoiul de stea” despre care vorbește Tudor Arghezi în poezia *Adam și Eva* din grupajul *Tablouri biblice*). După ce se risipește ceața, tânăra „se trezește” în acea vale, fără „a ști” cum a ajuns acolo, și vede o căprioară (simbol al propriei inocențe spirituale edenice) și trece un pod care o poartă spre propriul trecut. Într-o minunată livadă edenică, Fabiana va întâlni un preot misterios, unul dintre acei oficanți atemporali ai unui misterios ritual religios închinat unei zeități orfico-zamolxiano-creștine, specific acelor credințe arhaice reunite de Mircea Eliade în sintagma „creștinism cosmic”. Ca în romanul lui Vintilă Horia, *Dumnezeu s-a născut în exil*, sihastrul din romanul Soniei Elvireanu este un inițiat deasupra vreunui sistem religios, sau, din perspectivă eminesciană, un mag ce cunoaște tainele timpului, câtă vreme trecut, prezent, viitor nu există, ci doar un singur timp care le conține pe toate: „trecutul e mereu în prezentul nostru” (p. 129). Răzbat aici evidente ecouri din teoriile lui Basarab Nicolescu, ilustrate și de Pompiliu Crăciunescu în studiul său critic *Eminescu. Paradisul infernal și transcoscologia*: „timpurile diferite ale istoriei devin simultaneitate a transistoriei” (Prefața). Fata coboară deopotrivă în propriul sine, amintindu-și de bunicul și copilăria sa, ulterior, de originile poloneze ale mamei. Acel preot neobișnuit și păstorul întâlnit de Ralf pe platou, posesorul unui străvechi calendar, ce părea a oculta destinele celor doi bărbați din timpuri diferite, sunt, de fapt, unul și același. Zeu păstor, ascet al munților, „călugăr dunărean” dacic și preot creștin – toate acestea sunt topite în ființa lui Vladislav Călugărul. În Fabiana se trezește vocea strămoșilor și, odată cu aceasta, pasiunea

pentru istorie și dorința de a cunoaște cât mai multe despre sine.

Descrierile pitorești ale grotei, lacului, muntelui și livezii vădesc talentul poetic al scriitoarei, vizualul fiind extrem de sugestiv pentru cititorul care asistă parcă la un film în timp ce citește. Sonia Elvireanu ilustrează în imagini originale cuplul mitic românesc mioara năzdrăvană-ciobănașul mioritic:

„Oița cea albă îi venea în întâmpinare, întindea botul umed de rouă, atingându-i mâna dreaptă, în timp ce brațul bărbatului se așeza lin pe capul ei într-o mângâiere drăgăstoasă. Se așeza pe iarba moale, așteptând. De departe, cum stăteau unul lângă altul, cioban și mioară păreau o statuie, două pietre uitate pe versantul însorit al muntelui, una albă, alta neagră, o alegorie a timpului, ca și cum ziua și noaptea se întrupaseră în ființe viiși coborâseră în vale, la taifas” (pp. 45-46).

Scriitoarea restaurează, astfel, conceptul arhaic românesc al comuniunii omului cu natura și, în același timp, reconstruiește în propriul spațiu narativ deconstructul oniric proiectat în paginile magistralului roman al lui Dumitru Țepeneag, *Nunțile necesare*. Frumoase și surprinzătoare paralele sunt create între singurătatea mistică a muntelui și cea intelectuală din bibliotecă, printre cărți, ambele experimentate ascetic de Ralf.

Sonia Elvireanu dovedește o viziune integratoare, unitară și totalizantă asupra timpului și umanității, urmând oarecum filonul conceptual deschis de Mihai Eminescu și continuat de Mircea Eliade. Trecut, prezent și viitor reprezintă convenționala împărțire tripartită a Timpului realizată de către om pentru a putea înțelege mai ușor întregul prin intermediul fragmentului. Cum afirma Mihai Eminescu, trecutul și viitorul există concomitent în sufletul omului, dar sunt percepute în mod confuz, ca un vis, fiind rejectate de rațiunea ancorată în prezent și obsedată de certitudini. Pe vârful munților Tatra

(loc sacru, unde, conform lui Eliade, oricând omul poate întâlni un zeu, spirit sau strămoș), învăluți de o ceață nefirească, Ralf și Fabiana sunt transportați în Valahia secolului al XV-lea, cunoscând drama lui Vladislav Călugărul și a Fabiei. Aflăm despre pasiunea răvășitoare a domnitorului român pentru o tânără săsoaică din Brașov, în brațele căreia își găsea liniștea, și despre crunta răzbunare a acestuia pentru afrontul adus de negustorii care au umilit-o pe frumoasa Katharina. Omul Vlad Țepeș se arată un temperament cumplit și un psihic instabil, cu un libido maxim, paranoic din pricina uneltirilor boierești și a trădărilor constante, aflat într-o constantă alertă și amenințare din interior și din afara țării. Nu sunt căutate justificări, ci doar prezentate fapte care trasează impecabil o hartă a profilului psiho-emoțional al acestui domnitor drept și sângeros.

În opinia Soniei Elvireanu, omul modern trebuie să redevină conștient că are un destin care se cere împlinit, că existența lui nu este izolată în timp și spațiu, întrucât este locuit de eurile, mai mult sau mai puțin active, ale unui trecut care se reclamă ca prezent continuu. Regăsim integrate armonios, cu erudiție, ecouri intertextuale din Dumitru Țepeneag, Vintilă Horia, Mihai Eminescu, Mircea Eliade. Nimic nu se pierde în acest univers viu, căci esența rămâne mereu aceeași și se rescrie luând alte forme. Cel mai adesea, oamenii își trăiesc viața fără a afla adevărul despre ei înșiși, pentru că nu-și permit să rătăcească. Se tem că orice rătăcire care i-ar îndepărta de coordonatele prezentului, i-ar destabiliza emoțional. Și nu greșesc! Ideea este că tocmai această rătăcire i-a apropia mai mult de propriul Centru ființial, ajutând la o autocunoaștere reală. Stâna din vârful muntelui, pentru Ralf, și livada din adâncul văii, pentru Fabiana, simbolizează un „buric al pământului”, unde se concentrează energiile universului și se deschid porți spre alte lumi și timpuri. Toate căile îi poartă spre acel Centrum Mundi și dinspre el înspre propriul Centru, pentru a-și descoperi echilibrul interior. Două lumi se evidențiază și își revendică fără milă omul:

Maia, cu glasul ei iluzoriu și timpul-moarte, pe de o parte, și „lumea de dincolo de lume”, dominată de timpul mitic anistoric și libertate deplină, pe de altă parte.

Romanul se citește pe nerăsuflete, ritmul este alert, trama narativă, densă, iar suspansul este întreținut cu măiestrie până la sfârșitul său deschis. Într-o lume tot mai adânc și bolnăvicios ancorată în materialitate, avem nevoie de o literatură despre esențe și despre căutarea adevărului cu privire la propria identitate. Într-un prezent marcat de imperative cu accente non-identitare – „distanțare socială”, obligativitatea purtării măștii, izolare și alienare socio-emoțională – romanul *Ceața*, scris de Sonia Elvireanu, ne transportă într-o călătorie exemplară în propria interioritate, spre a ne regăsi Centrul și, implicit, a căuta eurile unui trecut demult uitat, purtate năvalnic spre inimă odată cu fiecare respirație.

Referințe:

Elvireanu, S. (2019). *Ceața/ The fog*. Iași: Editura Ars Longa.

~~~~~
Liliana DANCIU (liliana.danciu70@yahoo.com). PhD in Philology, with a thesis on the novel "The Forbidden Forest" by Mircea Eliade at 1 Decembrie 1918 University of Alba Iulia (2017). She graduated from the Faculty of Letters, Philosophy and History, Department of Philology, University of Craiova (1995). MA in Romanian Language and Literature, Faculty of Humanistic and Social Studies, Aurel Vlaicu University of Arad (2013). Since 1995, she is a high school teacher, Romanian Language and Literature Department. Member of the Research Center on the Imaginary "Speculum", Alba Iulia. Author of the volume *Romanul din roman: Noaptea de sânzienă, de Mircea Eliade (The Novel in the novel: "The Forbidden Forest" by Mircea Eliade)*, București, Editura Ideea Europeană, 2017. She published articles and studies in various scientific and cultural journals, such as the *Journal of Humanistic and Social Studies*, *Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica*, *Incursions into the Imaginary*, *Journal of Romanian Literary Studies*, *TricTrac*:

Journal of World Mythology and Folklore, SÆCULUM, Gnosis.
She has participated in several scientific sessions, colloquia, symposiums, etc., in Romania (Arad, Alba Iulia, Târgu Mureş etc.) and abroad (Rome).

